

Fafnir – Nordic Journal of Science Fiction and Fantasy Research

journal.finfar.org

Myyttisestä fantasiaksi – Etsivät matkalla Pohjolaan

Merja Leppälahti

Abstrakti: Tässä artikkelissa tarkastelen kahden 2000-luvulla ilmestyneen romaanin intertekstuaalisia kytköksiä Kalevalaan ja kansanperinteeseen sekä kansantarinoiden myyttiaineksen muuttumista fantasiaksi. Kummassakin teoksessa tehdään matkaa kohti Pohjolaa, johon Kalevalassa liittyy paljon myyttistä ainesta. Harri V. Hietikon Roger Repo ja tuonen väki on julkaistu vuonna 2005 ja Mikko Karpin Väinämöisen vyö vuonna 2007; molempien teosten päähenkilö on etsivä ja kummankin juonenkulussa on keskeistä siirtyminen tavallisesta maailmasta kalevalaiseen maailmaan ja siellä tehtävä matka Pohjolaan. Kummassakin teoksessa Pohjolaan liittyy myös Tuonela.

Asiasanat: intertekstuaalisuus, Kalevala, myyttisyys, Pohjola, Tuonela

Biografia ja yhteystiedot: Merja Leppälahti on turkulainen filosofian lisensiaatti pääaineenaan folkloristiikka. Hän on freelance kriitikko ja tietokirjailija.

Ellösvainen, poikueni,
menkö Pohjolan pitoihin!
Monet on kummat matkallasi,
isot tielläsi imehet,
kolme surmoa kovinta,
kolme miehen kuolemata. (*Kalevala* 26: 100–105.)

Tässä artikkelissa tarkastelen kahden 2000-luvulla ilmestyneen romaanin intertekstuaalisia kytköksiä *Kalevalaan* ja kansanperinteeseen. Kiinnostava kysymys on nimenomaan kansantarinaston myyttiaineksen muuttuminen fantasiaksi.

Harri V. Hietikon *Roger Repo ja tuonen väki* on julkaistu vuonna 2005 ja Mikko Karpin *Väinämöisen vyö* vuonna 2007. Molemmissa teoksissa päähenkilönä on etsivä (rikosetsivä ja yksityisetsivä), joka siirtyy toiseen, kalevalaiseen maailmaan. Kummassakin teoksessa keskeisen osan juonesta muodostaa sekundaarimaailmassa tapahtuva matka Pohjolaan, johon liittyy myös käynti Tuonelassa.

Tarkastelen erityisesti siirtymistä toiseen maailmaan ja siellä tehtävää matkaa. Matka-teema on ollut kertomusperinteessä yleinen, pohjoismaisessa kertomusperinteessä ovat erityisesti monenlaiset sankarien kosinta- ja ryöstöretket olleet hyvin suosittuja. (Siikala, *Suomalainen šamanismi* 250–271.) Fantasiakirjallisuudessa etsintäretki (quest) kuuluu genren keskeisiin juonikuvioihin. Fantasiasankarin matkan on nähty noudattavan Vladimir Proppin ihmesadun funktioiden tai Joseph Campbellin monomyytin kuvaamaa kaavaa, jossa sankari lähtee kotoaan, kokee vaaroja ja seikkailuja ja palaa lopulta takaisin menestyneenä.

Kalevala ja kaunokirjallisuus

Kalevala on Elias Lönnrotin luomus, vaikkakin kansanrunoista koottu. Sen lisäksi, että Lönnrot yhdisteli runoja ja säkeitä pitkiksi kertoviksi kokonaisuuksiksi, hän muokkasi runot viittaamaan suomalaisiin kansakuntana ja häivytti niiden historiallisia ja kielellisiä siteitä konkreettisiin keruupaikkoihin. (Anttonen, ”Kalevala ja suomalaisuus” 310; Häkkinen 123–125.) Lönnrot ei ottanut itselleen kunniaa *Kalevalan* kirjoittajana, mutta ei myöskään yrittänyt peitellä oman luovan työnsä osuutta *Kalevalan* kokoamisessa. Lönnrot mm. totesi vuotta ennen uuden *Kalevalan* ilmestymistä, että samoista aineksista olisi voinut koota vaikka seitsemän erilaista Kalevalaa. (Anttonen, ”Suomalaisen eepoksen synty” 75; Siikala, ”Kalevala myyttisenä historiana” 318.)

Ensimmäinen *Kalevala* ilmestyi vuonna 1835, mutta Lönnrotilla oli jo sen ilmestyessä käytössään paljon lisäaineistoa. Sen lisäksi, että Lönnrot laajensi teosta, hän teki muutoksia juoneen muuttamalla tapahtumien järjestystä. Se teos, jota nykyään luetaan *Kalevalana*, julkaistiin vuonna 1849, aikaisempaa versiota nimitetään vanhaksi Kalevalaksi. Koska *Kalevalaan* on yhdistetty erilaisia runoja ja säkeitä eri runoista, kokonaisuus on paikoin monitulkintainen ja ristiriitainenkin.

Kalevala on inspiroinut kirjailijoita ilmestymisestään lähtien. *Kalevala*-aiheet ovat olleet erityisen vahvasti esillä melko pian *Kalevalan* ilmestymisen jälkeen ja myöhemmin karelianismin aikaan 1800- ja 1900-luvun vaihteessa. Seuraava *Kalevala*-kirjallisuudennousuvaihe sijoittui 1970–80-luvulle. Tällöin kansalliseepokseen tartuttiin aivan uudenlaisella otteella ja siitä tehtiin uusia tulkintoja, jotka tavallisesti kiinnittyivät varsin konkreettisesti reaalimaailman arkeen. Tätä onkin nimitetty *Kalevalan* uudelleenarvioinnin kaudeksi. (Alhoniemi, ”Miten suomalaiset kirjailijat” 111.)

Uusin *Kalevalan* inspiroiman kirjallisuuden kausi on alkanut 1990-luvulla aallonharjanaan 2000-luku, mutta *Kalevala*-aalto näyttää edelleen jatkuvan. *Kalevala* on innoittanut monenlaisia kirjoittajia romaanikirjallisuudesta nuortenfantasiaan, jännitysromaaneista sarjakuviin. Nykyään *Kalevalan* aineksia käytetään entistä vapaampina menneisyyden arvokkuudesta ja *Kalevala* on muuttunut suomalauskansallisesta juhlakirjasta kiinnostavien tarinoiden lähteeksi. Uusissa teoksissa voidaan nähdä monen tasoisia *Kalevala*-viitteitä. Kysymyksessä voi olla hyvin laaja yhteys *Kalevalaan*, mikä usein tarkoittaa *Kalevalan* uudelleenkirjoittamista, laajentamista tai jatkamista¹, mutta hyvin yleisiä ovat *Kalevala*-lainaukset ja monenlaiset yksittäisetkin *Kalevala*-alluusioiden (Leppälahti, ”Le *Kalevala* dans la littérature” 63–83.)

Monet *Kalevalaan* viittaavat piirteet ovat perinneaineiksina kansanvälisesti tunnettuja ja lisäksi tuttuja fantasiasta. Yleisesti ottaen eri alueiden kansanperinneaineiksia on käytetty erittäin paljon spekulatiivisen fiktion lähteenä (esim. Sullivan; Wienker-Piepho; Leppälahti, *Vahvaa väkeä*).

Myyttistä *Kalevalaa* kaunokirjallisuudessa on tarkastellut erityisesti Johanna Pentikäinen, jonka vuonna 2002 tarkastettu väitöskirja käsitteli Paavo Haavikon teosten *Kalevala*-myyttejä ja myyttisyyttä. Fantastisten teosten viittaussuhteita *Kalevalaan* ovat käsitelleet Eliisa Pitkäsalo väitöskirjassaan *Sankareita ja tarinoita. Kalevalaiset henkilöahmot Johanna Sinisalon romaanissa Sankarit* (2009) ja Katja Kontturi väitöskirjassaan *Ankkalinna – portti kahden maailman välillä. Don Rosan Disney-sarjakuvat postmodernina fantasiana* (2014). *Kalevalan* henkilöahmojen käyttöä kaunokirjallisuudessa on käsitelty erityisesti Pirkko Alhoniemi useissa artikkeleissaan.

Intertekstuaalisuus ja myytit

Intertekstuaalisessa kirjallisuudentutkimuksessa kaunokirjallisen teoksen nähdään saavan merkityksensä nimenomaan suhteessa muihin teksteihin, kirjoittamisen konventioihin ja kulttuuriin laajemminkin (Lyytikäinen, 145; Makkonen, 19–20). Terminä intertekstuaalisuus on peräisin Julia Kristevalta (64–91), joka ensimmäisenä käytti sitä Bahtinia käsittelevässä esseessään vuonna 1969.

¹ Kysymyksessä on hypertekstuaalinen viittaussuhde, mikä tarkoittaa sitä, että koko teos ja sen olemassaolo liittyvät alkuperäiseen hypotekstiin (tässä siis *Kalevalaan*) eikä uutta tekstiä voisi olla edes olemassa ilman *Kalevalaa*. (Genette, *Palimpsests* 5.)

Ajatus tekstien sisältämisestä viittauksista toisiin teksteihin ei kuitenkaan ollut uusi, sen tunsivat jo Homeros, Aristoteles, Rabelais ja Cervantes (Eco, 20). Ranskalainen kirjallisuudentutkija Gérard Genette (*Palimpsests*) puhuu kirjallisuuden teksteistä palimpsesteina. Sana on alun perin tarkoittanut pergamenttia, josta on raaputettu vanha kirjoitus pois, mutta se hämmöittää kuitenkin uuden alta.

Esimerkiksi Umberto Eco (20) on sitä mieltä, että kaikki kerrotut kertomukset kertovat jonkun jo aiemmin kerrotun tarinan eikä tässä mielessä ”viatonta” tekstiä voi olla. Intertekstuaalisia viittauksia sisältävät tekstit toimivat edelleen mahdollisina lähteinä uusille teksteille ja niiden tekemille uusille tulkinnoille. Intertekstuaalisuus on siten jatkuvaa ja pysähtymätöntä. Monet intertekstuaaliset viittaukset ajankohtaisiin asioihin voivat kuitenkin vähitellen muuttua tunnistamattomiksi. Pysyviä ovat kuitenkin viitteet suuriin ja vanhoihin teksteihin, joiden juuret ovat syvällä kulttuurikoodeissa. (Malmio 1996, 30.) Tällaisia ovat esimerkiksi *Raamattu* ja *Kalevala*, joissa on myyttistä sisältöä.

Uskontotieteessä myytillä on tarkoitettu kaukaiseen alkuaikaan sijoitettavaa kertomusta perustavalaatuisista tapahtumista, jotka vaikuttavat edelleen maailmanjärjestykseen (Honko, *Uskontotieteen oppisanasto* 25–26). Rationaalisessa ajattelussa myytit ovat merkinneet tapaa ajatella toisin. Nykyään myytit nähdään kulttuurisina merkityksenantajina, jotka ovat kuitenkin jatkuvassa purkamisen ja rakentamisen prosessissa. (Saariluoma 47–52). Myytit ovat tärkeää kulttuurista pääomaa, jonka avulla ja kautta jäsennetään todellisuutta. (Siikala, ”Kertomukset” 47–81.)

Aineisto

Harri V. Hietikon *Roger Repo ja tuonen väki* (jatkossa RR) on julkaistu vuonna 2005 ja Mikko Karpin *Väinämöisen vyö* (jatkossa VV) vuonna 2007. Molemmista tarkasteltavissa teoksissa jo nimi viittaa *Kalevalan* ja kansanperinteen suuntaan. Gérard Genette (*Paratexts*) on nimittänyt parateksteiksi muita tekstejä, jotka eräänlaisina kynnyksinä ohjaavat tarkasteltavan teoksen tekstin ymmärtämistä tietyllä tavalla. Kirjan nimi kuuluu keskeisiin parateksteihin, kohtaahan lukija sen jo kirjan kannessa. Mikko Karpin teoksen nimi, *Väinämöisen vyö*, viittaa *Kalevalaan* sisältäessään Väinämöisen nimen.

Väinämöisen vyö on kansanomainen nimi tähtikuvio Orionin osalle. Kirjassakin Väinämöisen vyö eli Vanaemosen vyö on tähtikuvio, mutta se on erilainen kuin reaali maailmassa; fantasiamaailman tähtivyö kulkee koko taivaan poikki. Harri V. Hietikon *Roger Repo ja tuonen väki* -teoksen nimessä mainittu tuonen väki viittaa tuonelaan ja kansanperinteeseen. Lisäksi teoksen alaotsikkona oleva *Kertomuksia yksityisetsivä Roger Revon omituisista toimeksiannoista* vihjaa perinteisestä dekkarista poikkeavaan sisältöön. Hietikon teoksessa on paikoin metafiktion piirteitä tekstin viitatessa todelliseen maailmaan tekstin ulkopuolelle. (Hallila 119–122.) *Väinämöisen vyön* päähenkilöiden pohdinnat *Kalevalan* totuusarvosta voi nekin tulkita metafiktioksi. Molemmista tapauksissa teksti muistuttaa lukijalle olevansa fiktiota.

Molemmista tarkasteltavana olevissa teoksissa esitellään päähenkilön elämää ja ympäröivää tavallista maailmaa jonkun verran ennen ylikuonnollisten piirteiden mukaantuloa. Ylikuonnollinen konkretisoituu vasta siirryttäessä fantasiamaailmaan, jossa keskeinen teema on matka kohti Pohjolaa. Kummassakin teoksessa matkaanlähtöön johtava impulssi näyttää liittyvän päähenkilön työhön. Yksityisetsivä Roger Repo saa toimeksiannon, rikospoliisi Juha Hannukainen jäljittää murhaajaa. Kumpikaan tapaus ei kuitenkaan ole lajissaan aivan tyyppillinen.

Roger Repo ja Tuonen väki -kirjan kerrontatyyllissä on kovaksikeitetyn dekkarin piirteitä.² Yksityisetsivä Roger Repo viettää sateista iltaa kotonaan, joka on samalla hänen toimistonsa. Repo katselee kotiteatterissa pyörivää elokuvaa ja leikittelee samalla pistoolillaan, kun ovelta kuuluu koputus. Ovella on märkä nuori nainen, joka pyytää apua, koska hänen neljä tättiään ovat ajaneet hänet pois hänen omasta kodistaan Pohjolasta. Repo lupaa lähteä selvittämään asiaa. Hänellä ei oikeastaan ole parempaakaan tekemistä ja hänellä on uusi vene, jolla on tarkoitus lähteä matkaan. Lisäksi tyttö näyttää kovin nuorelta, seuraava auttajaksi pyydetty voisi olla kuka tahansa sekopää. Yksityisetsivä Repo käyttäytyy tässä tyypillisen kovaksikeitetyn dekkarin päähenkilön tapaan. John G. Caweltin mukaan perinteisen kovaksikeitetyn dekkarin päähenkilön kovuus ja kyynisyys peittävät sitä, että hän oikeastaan on kunniallinen ja suorastaan jalo. Ympäröivä maailma sitä vastoin on moraaliton ja korruptoitunut (152). Roger Repo muistuttaa monin tavoin Reijo Mäen Jussi Varesta. Molempiin sopivat kovaksikeitetyn etsivän tyypilliset piirteet, kuten perheettömyys, ulkonaisilta puitteiltaan vaatimaton tai nukkavieru olemus ja verbaalinen nokkeluus. (Lehtolainen 115–136.) Roger Repo ei siis saa selvitettyväkseen rikosta, mutta tarkoituksena on kuitenkin saada oikeus toteutumaan, onhan apua pyytävä Kerttu Pohjolan talon laillinen perijä.

Rikospoliisi Juha Hannukainen joutuu työssään tutkimaan rituaalimurhalta vaikuttavaa kaksoismurhaa. Juhan työtoveri Jaska Ojala näyttää tietävän asioista jotain, mutta kuolee oudoissa olosuhteissa. Jaskan kuoleman jälkeen tämän veli Seppo ottaa Juhaan yhteyttä. Hän saa Juhan vakuuttumaan siitä, että Kalevala ja Pohjola ovat oikeasti olemassa ja että murhaaja on paennut Pohjolaan. Juha, hänen työtoverinsa Saarinen sekä Seppo ja Jaskan tytär Katri Hakala lähtevät Kalevalaan tavoittamaan murhaajaa, mutta he joutuvat samalla mukaan torjumaan Pohjolan aiheuttamaa uhkaa.

Tekstinnimeäminen tiettyyn genreen kuuluvaksi sisältää usein vahvan oletuksen teoksen sisällöstä. Henkilöhahmot ja juonenkulku liittyvät tietynlaiseen paradigmaan; romanssiin, lännentarinaan tai rikosromaniin kuuluvat tietyt, toisistaan poikkeavat ja melko helposti tunnistettavat piirteet (ks. esim. Gelder, 64). Toisaalta esimerkiksi Alastair Fowler pitää genreen määrittelyssä joissain tapauksissa käyttökelpoisena Wittgensteinin perheyhtäläisyys-käsitettä: kaikilla perheeseen kuuluvilla ei tarvitse olla määrättyjä yhteisiä piirteitä, mutta niillä on kuitenkin useita yhdistäviä seikkoja, joista voi tunnistaa ne samaan perheeseen kuuluviksi. (Fowler, 41–42.) Tässä tarkasteltavat teokset ovat hybrideitä, selvästi kahden eri perheen jälkeläisiä. Päähenkilön ammatti (poliisi, yksityisetsivä) ja teoksen alkuosan kerronnan sisältö ja muoto viittaavat jännityskirjallisuuden, dekkarin suuntaan. Siirtyminen toiseen maailmaan, jossa reaali maailman lainalaisuudet eivät päde, sijoittaa kertomukset kuitenkin lopulta spekulatiivisen fiktion alueelle.

Kysymyksessä ovat teokset, jotka saavat inspiraationsa nimenomaan *Kalevalasta*, mikä näkyy *Kalevala*-viittausten runsautena. *Väinämöisen vyössä* ollaan Kalevalan maassa, jossa keskustellaan myös Lönnrotin kokoaman *Kalevalan* todenmukaisuudesta ja siihen tulleista asiavirheistä. Teoksessa viitataan myös *Kalevalan* sisältöön, esimerkiksi Ainon kohtaloon (VV 455), vaikka se ei varsinaisesti liity kirjan tapahtumiin. Ennen Kalevalaan siirtymistä tietoa etsitään myös kansanrunousarkistosta, jonne onkin talletettu tärkeä vihje (VV 317). Myös *Roger Repo ja tuonen väki* antaa lukijalle vähän väliä muistutuksen teoksen *Kalevala*-yhteydestä. Tällaisia ovat esimerkiksi nuolia ampuva Joukahainen (RR 45–47), kuvaus raudan synnystä, (RR 49), MC Raudan kultaneidot (RR 48–59), Tuonelan joella haravoiva Lemminkäisen äiti (RR 93) sekä luonnottaret, Saaren neidot (RR 94). *Kalevala* siis muodostaa tärkeän kaikupohjan näiden teosten fantasialle.

Kalevalan intertekstuaalinen käyttö voidaan nähdä postmodernina ilmiönä (Kontturi 97–104; Pitkäsalo 9). Postmodernille kirjallisuudelle on tyypillistä rajojen rikkomisen ja

² Kovaksikeitetty dekkari on määritelmän mukaan ”Yhdysvalloissa 1920-luvulla alkunsa saanut realistisen rikoskertomuksen tai -romaanin muoto, jolle on ominaista lakoninen, karkeuksia ja hirtehisuumoria viljelevä dialogi, yhteiskunnallisten erojen kuvaaminen sekä pessimistinen maailmankuva”. (Tieteen termipankki.)

erityyppisten aineiden kierrättäminen ja sekoittuminen (genret, fakta ja fiktio, korkeakulttuuri ja populaari) (Hutcheon 2–28). Toisaalta fantasialle on yleensäkin tyypillistä olla avoin hyvin monenlaiselle ainekselle (esim. Leppälahti ”Eläviä vainajia”), mutta aivan erityisesti mytologialle ja kansanperinteelle, joista fantasia ammentaa aiheitaan (Attebery 108–109).

Runsaista *Kalevala*-viitteistä huolimatta kummankaan teoksen keskeisissä juonikuvioissa ei ole mukana varsinaisia *Kalevalan* henkilöitä, paitsi Louhi, joka hänkin on *Roger Repo ja tuonen väki* -teoksessa juuri kuollut. *Väinämöisen vyössä* Pohjolan matkan tarkoituksena taas on nimenomaan Louhen tappaminen. Kysymyksessä eivät siis ole *Kalevalan* uudelleentulkinnat, vaan nimenomaan kalevalaisen aineksen hyödyntäminen fantasiana.

Siiirtyminen toiseen maailmaan

Tunnetussa esseessään ”Saduista” J. R. R. Tolkien on esittänyt jaon todellisen maailman ja fantasiamaailman välillä. Todellinen maailma, jossa kirjan lukija lukee fantasiakirjaa, on primaarimaailma (*primary world*) ja kirjan sisällä oleva fantasiamaailma, jonne lukija siirtyy mielikuvituksen avulla, on sekundaarimaailma (*secondary world*). Jos fantasiamaailman laatija, ”alempi luoja”, on onnistunut työssään, lukija lumoutuu ja siirtyy lukemisen ajaksi toiseen maailmaan. (Tolkien 55–56.) Maria Nikolajeva (36–37) on jättänyt mallista pois lukijan ja nimittää kertomuksen sisällä olevaa ”tavallista maailmaa” primaarimaailmaksi ja fantasiamaailmaa sekundaarimaailmaksi. Tämä mahdollistaa fantasian jakamisen kolmeen ryhmään sen mukaan, miten näitä sekundaarisia fantasiamaailmoja kerronnassa käytetään.

Tolkienille *secondary world* oli omalakinen fantasiamaailma, sellainen, jossa asuvat esimerkiksi Tolkienin oman fantasiahahmot kuten hobitit. Tällaista fantasiaa kutsutaan myös korkeaksi fantasiaksi (*high fantasy*) (Zahorski & Boyer 56–59). Maria Nikolajeva nimesi tällaisen maailman suljetuksi sekundaarimaailmaksi (*closed secondary world*). Avoimen sekundaarimaailman fantasiassa (*open secondary world*) päähenkilö on yleensä tavallisen maailman asukas, joka jostakin syystä siirtyy fantasiamaailmaan ja usein lopuksi palaa takaisin tavalliseen maailmaan. Kolmas kategoria on vihjattu sekundaarimaailma (*implied secondary world*), jossa fantasiamaailmaa ei esitellä, vaan tavallisessa maailmassa löytyy jokin fantasielementti. (Nikolajeva 36–40.)

Tässä käsiteltävät kirjat kuuluvat avoimen sekundaarimaailman luokkaan. Molemmissa kirjoissa eletään tavallisessa nykymaailmassa, josta siirrytään toiseen maailmaan, fantasiamaailmaan. Avoimen sekundaarimaailman fantasiassa maailmojen välillä on usein jonkinlainen erityinen tila, jonka kautta siirtyminen tapahtuu. Tätä voidaan nimittää portiksi tai kynnykseksi. (Ks. esim. Ihonen 37; Wienker-Piepho 34–36.) *Väinämöisen vyössä* maailmojen välillä matkustamiseen tarvitaan erityinen portti, joka ei ole sen enempää eikä vähempää kuin *Kalevalassa* kerrottu sampo.

Kalevalan kymmenennessä runossa Ilmarinen takoi Pohjolassa sammon, *Kalevalan* myyttisistä esineistä keskeisimmän. Väinämöinen oli luvannut lähettää Pohjolaan sammon tekijän ja huijannut vastahakaisen Ilmarisen paikalle, mutta Pohjolan emännän luvattua tyttärensä sammon takojalle palkaksi, Ilmarinen ryhtyi mielellään työhön ja onnistuikin valmistamaan sammon.

Kalevalan mukaan sampoon tuli yhteen laitaan jauhomylly, toiseen suolamyly ja kolmanteen rahamyly. Kansankertojien maininnoissa sampo ei aina ole ollut mylly, vaan se voinut olla laiva, lipas tai arkku tai kantelekin. Tutkijat puolestaan ovat nähneet sammossa toisaalta tärkeitä luonnonelementtejä, kuten auringon, kuun, pohjantähden, sateenkaaren tai pilven, toisaalta kulttuuritekoinen temppelein, jumalankuvan, valtaistuimen, lohikäärnelaivan, ihmemyllyn, soittokoneen, kilven, noitarummun, lippaan tai taikakalun. Sampo on nähty myös kuvauksena taivasta kannattavasta maailmanpatsaasta. Joskus sampo on ajateltu todelliseksi tai tarunomaiseksi

eläimeksi. (Harva, *Sammon ryöstö* 16–17.) Joka tapauksessa sampo on tulkittu erityisen merkitykselliseksi ja jollakin tavoin ainutlaatuiseksi.

Väinämöisen vyön sampo on portti kahden eri maailman välillä. Kummassakin maailmassa on ainakin kaksi sammon alttaria, pohjaa, johon sammon neljä palaa kootaan, kun se halutaan käynnistää. Sammon palasesta ”-- ei tiennyt, oliko kyseessä veistetty kivi, metalli vai jokin muu aine, mutta joka tapauksessa se hohti himmeää, epämiellyttävää valoa. Se oli yhdeltä reunaltaan täydellisen kaareva, ja toisaalta taas terävän kulmikas.” (VV 203.) Kun Pohjolan edustaja oli saanut haltuunsa palaset ja koonnut sammon, päähenkilöt lähtivät harkitusti tämän perään sammon läpi.

Roger Repo puolestaan siirtyy toiseen maailmaan ukonilman siivittämänä. Aluksi Repo ja hänen toimeksiantajansa matkaavat veneellä Näsijärveltä kohti pohjoista. Rajuilma pakottaa matkalaiset maihin sadetta pitämään. Salama iskee lähelle, tyttö lukee loitsua, jostain kuuluu rummutusta. Ukonilmaa on muinoin pidetty yliluonnollisena tapahtumana ja salammat on tulkittu ukkosenjumalan aikaansaannoksiksi. Maasta löydettyjä kivikautisia kiviesineitä on pidetty jumalan heittäminä tai ampumina taikaesineinä ja niitä on nimitetty Suomessa ukonvaajoiksi. Vastaavat uskomukset ovat kansainvälisiä ja laajalle levinneitä. (Salo 99.) Tässäkin ukonilmaa voi pitää myyttisenä tapahtumana, osana toiseen maailmaan siirtymistä. Repo kaatuu tajuttomana maahan, hänen havahtuessaan tyttö on poissa. Kun Repo lähtee veneellään jatkamaan matkaa, tutun järvenselän sijalla on joki, jota pitkin pääsee vain yhteen suuntaan, kohti Pohjolaa. Radiopuhelimen ja kompassin toimimattomuus vahvistavat, että on siirrytty pois tavallisesta maailmasta.

Vaikka kummankin teoksen sekundaarimaailma on kalevalainen maailma ja sen kasvi- ja eläinkunta muistuttavat paljon primaarimaailman Suomea, maailmoissa on kuitenkin myös selviä, perustavanlaatuisia eroja. Kalevalaista maailmaa voi Maria Nikolajevan (49) termein pitää paralleelina fantasiamaailmana, joka vaikuttaa todellisen maailman kaltaiselta, mutta joka kuitenkin on ratkaisevasti toisenlainen. Taikuuden ja outojen olentojen lisäksi toisessa maailmassa on muitakin erilaista: taivaalla voi loistaa kolme aurinkoa (RR) tai öinen tähtitaivas voi olla erilainen (VV). Nämä erot todistavat, että kysymyksessä ei ole esimerkiksi siirtyminen ajassa, vaan nimenomaan aivan eri maailma.

Realistinen ja myyttinen matka

Pohjola on *Kalevalan* juonen kannalta varsin tärkeä paikka. *Kalevalassa* on neljä keskeistä kokonaisuutta, jotka käsittelevät Kalevalan ja Pohjolan suhteita. Näistä kahdessa ensimmäisessä tapahtuu ystävällismielisiä käyntejä Pohjolassa, kahdessa jälkimmäisessä suhteet ovat vihamielisiä. (Juha Pentikäinen 51.) Pohjola on kansanrunoudessa yhdistetty usein Tuonelaan, ja tämä näkyy paikoin *Kalevalassakin*. Esimerkiksi *Kalevalassa* kuvattu Lemminkäisen matka Pohjolaan on matkan yliluonnollisten vaarojen vuoksi tulkittu matkaksi tuonpuoleiseen. (Siikala, *Suomalainen šamanismi* 263.)

Pohjola esiintyy *Kalevalassa* sekä konkreettisena että myyttisenä paikkana. Reaalisen paikkana kuvatussa Pohjolassa käydään mm. kosimassa tyttäriä ja vietetään häät. Tosin kosiomatkojen kuvauksissakin on myyttisen matkan piirteitä. Myyttinen Pohjola on suljettu ja suojattu, sinne päästäkseen on kohdattava tulta ja petoja ja kuljettava rautaisen käärmeaidan läpi. Pohjola esitetään *Kalevalassa* vaarallisena, myyttisenä paikkana erityisesti silloin, kun kuvataan vihamielistä kohtaamista (Juha Pentikäinen 51). Kummassakin tarkasteltavassa teoksessa tiedetään odottaa vihamielistä vastaanottoa Pohjolassa.

Matkaa kohti Pohjolaa tehdään aivan konkreettisesti kävellen ja veneellä; matka kestää useita päiviä (RR) tai jopa useita kuukausia (VV). Matkalla tulee nälkä ja kylmä, välillä on syötävä ja myös nukuttava. Juha Hannukaisen ja Katri Hakalan matka kestää niin pitkään, että eväät loppuvat ja matkaajat joutuvat hankkimaan lisää ruokaa kalastamalla ja metsästämillä. Molemmissa teoksissa matkan aikana käydään saunassa, mikä sitoo tapahtumia vahvasti suomalaiseen

reaalimaailmaan. Sauna kuuluu vahvasti suomalaiseen identiteettiin ja juuri *Kalevalan* on sanottu vakiinnuttaneen saunan ja kylpemisen kuvaukset kotimaiseen kirjallisuuteen (Laaksonen 137–138). Roger Revolle kylvyn valmistavat Luonnottaret, Juha Hannukainen ja Katri Hakala valmistavat matkallaan itse itselleen eräänlaisen kenttäsaunan. Saunominen kuvataan nautinnolliseksi: ”Voi että, miten hienoa, Katri sanoi.” (VV 547.) ”Saunan lämpö tuntui uskomattoman hyvältä. Tartuin kiuluun ja viskasin vettä kiukaalle.” (RR 95.) Kummassakin tapauksessa saunomiseen liittyy myös seksi, jota päähenkilö ei ole ennakoanut eikä suunnitellut.

Matkan myyttisyyteen viittaa erityisesti Tuonelan olemassaolo, mutta matkalla kohdataan myös erikoisia eläimiä. Roger Repo tapaa puhuvan ketun, joka kertoo olevansa hänen voimaeläimensä. Kettu antaa ohjeita matkaa varten ja lupaa tulla avuksi loitsulla kutsuttaessa. Juha Hannukainen ryhmineen puolestaan kohtaa myyttisen kauriin. Eläin ei varsinaisesti keskustele ihmisten kanssa, mutta matkaajat kuulevat naisen äänellä lausutun runomuotoisen ennustuksen. *Väinämöisen vyössä* kauriin on kerrottu olevan kalevalaisille aivan erityinen myyttinen eläin ja palvonnan kohde. Ajatus yksittäisen henkilön omasta voimaeläimestä, daimonista, on tunnettu jo muinaisessa Kreikassa. Šamaanilla ja tietäjällä on joskus kerrottu olevan apueläimiä, toisinaan šamaani itse muuttuu eläimeksi (Siikala, *Suomalainen šamanismi* 195–205). Kokonaisen kansan tai heimon toteemieläin yhdistetään usein erityisesti Amerikan intiaaniheimoihin. Suomalais-karjalaisessa perinteessä karhulla on ollut erityisasema ja tässä on nähty viitteitä myös toteemieläin-ajatuksesta. (Juha Pentikäinen 207–210.) Erilaiset voima- ja sielueläimet ovat melko yleisiä myös fantasiassa.

Molemmissa teoksissa matkaan kohti Pohjolaa liittyy myös Tuonela, vainajien maailma. Kansanrunoudessa Pohjolaa on käytetty myös yhtenä Tuonelan rinnakkaisnimityksenä; Pohjolan ja Tuonelan yhteys on nähty myös *Kalevalassa* (Siikala, *Suomalainen šamanismi*, 263). Jotkut tutkijat ovatkin rinnastaneet Pohjolan ja Tuonelan yhdeksi ja samaksi paikaksi, joka sijaitsee tavallisen maailman ulkopuolella. Tällaista Pohjolaa voidaan kuvata esimerkiksi käsittämällä taivaanranta Pohjolan portiksi ja revontulet Pohjolan käärmeaidaksi (Aspelin 8–16). Kertomukset matkasta vainajien asuinsijoille kuuluvat laajalti tunnettuun kansainväliseen perinteeseen (Siikala, *Suomalainen šamanismi* 250–271.) Matkat kuolleiden maailmaan ovat fantasiakirjallisuudessaakin yleisiä, niitä tehdään paljon myös kotimaisessa fantasiakirjallisuudessa (esim. Leppälahti, ”Kotimaista tuonelamatkailua” 35–40).

Suomalaisten kansanuskomusten mukaan vainajien on ajateltu jatkavan tuonpuoleisessa maailmassa elämäänsä melko lailla samalla tavoin ja samanlaisin tarpein kuin oikeassa elämässään. Vainajien on toisaalta ajateltu asuvan haudoissaan³, toisaalta siirtyvän asumaan erityiseen vainajille varattuun paikkaan. (Harva, *Suomalainen muinaisuus* 488–511.) Vainajien asuinpaikkaa on tavallisimmin nimitetty Tuonelaksi tai Manalaksi. ”Tuonelan tuvalla” tai ”Manalan majalla” on kuitenkin toisinaan selvästi tarkoitettu yksittäistä hautaa, ja joskus Tuonela-nimitystä on käytetty myös hautausmaan merkityksessä. (Krohn 59–65; Tarkka, *Rajarahvaan laulut* 309–310.)

Kalevalassa Väinämöinen käy Tuonelassa etsimässä tietoa. Elävän matka vainajien maille on ikivanha uskomusmotiivi, joka kuuluu šamaanin erityistoimintoihin. Šamaani tekee matkoja tuonpuoleiseen tavallisesti saadaksesen sieltä tietoja, joita tavallisessa maailmassa ei ole mahdollista saada. (Siikala, *Suomalainen šamanismi* 250–271.) Kummassakaan tarkasteltavassa teoksessa Tuonelaan ei kuitenkaan matkata etsimään tietoa, vaan se kuuluu välttämättömänä osana matkareittiin. Juha Hannukainen ystävineen yrittää vältellä paikkaa ja kiertää Tuonelan parhaansa mukaan, Roger Repo puolestaan joutuu nimenomaan tekemään matkansa Tuonelassa, johon Pohjolakin kuuluu. Häntä varoitetaan matkasta Pohjolaan samaan tapaan kuin *Kalevalassa* Tuonelaan menijää: ”Monen tiedän sinne aikojen saatossa lähteneen, mutten muista yhdenkään

³ Aikaisemmin arkku varustettiin ainakin jossain määrin kuolemanjälkeistä elämää varten. Arkku saattoi jopa olla talon mallinen ja varustettu ikkunalla. (Tarkka, *Rajarahvaan laulut* 306.) Nykyään arkku on nimenomaan vainajan viimeinen vuode, jossa hän nukkuu ikiunta (Jetsu 208–209).

palanneen.” (RR 50.) *Kalevalassa* Tuonen tyttö lausuu Väinämöiselle: ”Parempi sinun olisi/palata omille maille:/äijä [=paljon] on tänne tullehia,/ei paljo palannehia.” (*Kalevala* 16: 269–272.)

Kuolleiden maailman on arveltu sijaitsevan pitkän ja vaivalloisen matkan takana, ”maailman äärellä”. Vainajan matkaa toiseen maailmaan kuvataan melko yksityiskohtaisesti muutamissa itkuvirsissä, joissa kerrotaan ahtaista veräjistä, Tuonelan porteista ja avaimista, tuonenkoirista, manalan joesta, lautturin tammisesta veneestä ja monista muista matkan vaiheista. (Harva, *Suomalainen muinaisuus*, 510; Honko, ”Itkuvirsirunous” 112–113.)

Kummassakin teoksessa Tuonelassa virtaa joki. Joet ovat ikiaikaisesti toimineet sekä luonnollisina rajoina että kulkureitteinä. Tuonelan virta löytyy *Kalevalastakin*: Väinämöinen ylittää Tuonelan joen Tuonen tytön veneellä, Lemminkäinen rientää Tuonelan joelle ampuakseen sieltä joutsenen. Tuonelan virta on laajasti tunnettu kansanvälinen motiivi (ks. esim. Juha Pentikäinen 262–263). Roger Repo matkaa omalla veneellään pitkin Tuonelan virtaa ja kohtaa maissa monia vainajia, jotka ”elävät” samaan tapaan kuin ennenkin. Kansanuskomuksissa vainajien on kuvattu olevan elävien ihmisten tavoin toisinaan hyvänsävyisiä, toisinaan pahankurisia, välillä loukkaantuvia mutta lepyttävissä (Krohn 41). Myös Revon tapaamista vainajista osa on yksilöllisiä ja persoonallisia. Repo saa kuitenkin kuulla, että vainajat unohtavat entisen elämänsä ja vähitellen hiipuvat pois.

Myös Juha Hannukainen ja Katri Hakala matkaavat kohti Pohjolaa. Koska Pohjolan soturit ovat valloittaneet alueen, joiden kautta heidän oli tarkoitus kulkea, he joutuvat valitsemaan toisen tien, joka kulkee osan matkaa Tuonelan reuna-alueilla. Tuonela itsessään on painostavan liikkumaton ja hämärä, matkaajat haluavat päästä sieltä pois niin pian kuin suinkin. Hannukainen ja Hakala näkevät joutsenveneet (vrt. Tuonelan joutsen), joilla sekä ihmis- että eläinvainajat siirtyvät Tuonelan virtaa pitkin jonnekin sisemmälle Tuonelan maailmaan. He eivät tapaa Tuonelan asukkaita eivätkä näe eläimiä; nähdessään eläviä lintuja he tietävät päässeensä pois Tuonelan alueilta.

Kuolleiden maailmaa on joskus kuvattu käänteiseksi tai vastakohtaiseksi elävien maailmaan verrattuna. Aurinkokin voi kulkea vainajien maailmassa toisin, nousta lännestä ja laskea itään. Kuolleiden maailman käänteisyyden on toisinaan jopa ajateltu menevän niin pitkälle, että aika kulkee siellä takaperin, jolloin vainaja aloittaa vanhuksena ja nuortuu. (Holmberg 24–27). Kansanperinteen tuonpuoleinen on usein ajaton, ikiaikainen (Tarkka, ”Mielikuvitus”). Tuonelan aika voi olla myös syklinen, ilman alkua ja loppua. Roger Repo kohtaa maailmojen erilaisuuden huomattessaan, että päivällä kuolleet soturit heräävät illalla uuteen elämään kuin mitään ei olisi tapahtunut. Motiivi ajan erilaisesta kulusta tavallisen maailman ulkopuolella on kansainvälinen ja yleisesti tunnettu (Hartland 161–195).

Lopuksi

Molempien käsiteltyjen teosten juonenkulussa voidaan nähdä sekä kansantarinoissa että fantasiassa yleinen juonirakenne, jossa sankari lähtee kotoaan, kohtaa monenlaisia vaaroja ja vaikeuksia ja lopulta tehtävän suoritettuaan palaa kotiin sinne jäädäkseen. Kummankin kirjan lopussa kerronta palaa reaalimaailmaan, vaikka kaikki matkaan osallistujat eivät palaa. *Väinämöisen vyössä* aikaa on reaalimaailmassa kulunut saman verran kuin sekundaarimaailmassa, matkaajat ovat olleet poissa yli vuoden. Yksi ryhmän jäsenistä on menehtynyt matkan aikana, toinen on muuten jäänyt sekundaarimaailmaan. Kalevalasta palanneet henkilöhahmot uskovat jäämisen olleen vahinko, mutta lukija voi aavistaa, että kyseisen hahmon oli ehkä tarkoituskin jäädä pysyvästi Kalevalaan.

Sekundaarimaailman monista ennustuksista osa liittyi juuri tähän hahmoon ja hän oli keskeisessä roolissa Louhen voittamisessa. Roger Repo puolestaan tekee sekundaarimaailmassa matkaa useita päiviä, kunnes tekee sankaritekonsa ja saa prinsessansa sekä valtakuntansa. Hänkään ei palaa enää primaarimaailmaan. Kerronta vihjaa, että aikaa on saattanut kulua reaalimaailmassa

vähemmän kuin sekundaarimaailmassa, mutta se ei ole kovin merkityksellistä. Kansanperinteessä matka Tuonelaan on kuulunut šamaanin toimintaan ja *Kalevalassakin* tehdyt Tuonelanmatkat on nähty kaikuina muinaisista šamanistisista uskomuksista. Tarkastelluissa teksteissä matka Tuonelaan on muuttunut osaksi sekundaarimaailmassa tehtävää fantastista matkaa.

Fantasialle on tyypillistä monenlaisten aineiden sulattaminen yhteen ja erityisesti kansanperinteen käyttö. *Kalevala* itsessään ei ole kansanperinnettä, mutta se toimii suomalais-karjalaisten perinneainesten välittäjänä. Tarkastelluissa teksteissä intertekstuaalinen yhteys *Kalevalaan* on tärkeä osa juonirakennetta ja yhteyttä vielä korostetaan tekstin sisällä *Kalevala*-viittauksin.

Lähteet

Alhoniemi, Pirkko. ”Mihin Väinämöistä ja Lemminkäistä on käytetty? Kalevalan pohjalta kaunokirjallisiin ratkaisuihin.” *Myytit ja runon arki. Kerttu Saarenheimon juhlaKirja*. Eds. Pirkko Alhoniemi, Irmeli Niemi, Liisi Huhtala & Päivi Lappalainen. Turku: Turun yliopisto, 1983. 19–36. Print.

- - -. ”Miten suomalaiset kirjailijat ovat kohdelleet Kalevalan sankareita? Kuvauslinjaa Kivistä Haavikkoon.” *Viimeinen Väinämöinen. Näkökulmia kansalliseepokseen*. Ed. Niina Roininen. Turku: Kirja-Aurora, 2000. 110–123. Print.

- - -. ”Yhdestä moneksi. Eino Leinon Väinämöis-variaatiot.” *Nykyajan kynnyksellä. Kirjoituksia suomalaisen kirjallisuuden modernisaatiosta*. Ed. Minna Toikka. Turku: Turun yliopisto, 1993. 135–156. Print.

Anttonen, Pertti. ”Kalevala ja suomalaisuus.” *Kalevala-lipas*. Eds. Pertti Anttonen ja Matti Kuusi. Uusi laitos. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1999. 307–319. Print.

- - -. ”Suomalaisen eepoksen synty.” *Kalevala-lipas*. Eds. Pertti Anttonen ja Matti Kuusi. Uusi laitos. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1999. 67–79. Print.

Aspelin, Eliel. *Kalevalan tutkimuksia. I vihko. Pohjola ja Kalevala*. Helsinki: G. W. Eklund, 1882. Print.

Attebery, Brian. *Strategies of Fantasy*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 1992. Print.

Campbell, Joseph. *Sankarin tuhannet kasvot*. 1949. Helsinki: Otava, 1990. Print.

Cawelti, John G. *Adventure, Mystery, and Romance*. Chicago: University of Chicago Press, 1976. Print.

Gelder, Ken. *Popular fiction. The logics and practices of a literary field*. London and New York: Routledge, 2004. Print.

Genette, Gérard. *Palimpsests. Literature in the Second Degree*. Lincoln: University of Nebraska Press, 1997. Print.

- - -. *Paratexts. Thresholds of interpretation*. New York: Cambridge University Press, 1997. Print.

- Eco, Umberto. *Reflections on 'The name of the rose'*. London: Secker & Warburg, 1985. Print.
- Fowler, Alastair. *Kinds of literature. An introduction to the theory of genres and modes*. Oxford: Clarendon Press, 1982. Print.
- Hallila, Mika. "Antiromaanista valtavirtaan. metafiktion käsite ja sen käyttö kirjallisuudentutkimuksessa." *Kohti ymmärtävää dialogia*. Eds. Mika Hallila & Tellervo Krogerus. Kirjallisuudentutkijainseuran vuosikirja 54. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 2001. 118–130. Print.
- Hartland, Edwin Sidney. *The Science of Fairy Tales. An inquiry into fairy mythology*. 1880. London: Methuen & co Ltd., 1925. Print.
- Harva, Uno. *Sammon ryöstö*. Porvoo, Helsinki: WSOY, 1943. Print.
- - -. *Suomalainen muinaisusko*. Porvoo, Helsinki: WSOY, 1948. Print.
- Hietikko, Harri V. *Roger Repo ja tuonen väki*. Tampere: Sanasato, 2005. Print.
- Holmberg (Harva), Uno. "Vasen käsi ja vastapäivään." *Valvoja-Aika* 1925, 16–31. Print.
- Honko, Lauri. "Itkuvirsirunous." *Suomen kirjallisuus I. Kirjoittamaton kirjallisuus*. Ed. Matti Kuusi. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ja Otava, 1963. 81–128. Print.
- - -. *Uskontotieteen oppisanasto*. Turku: Turun yliopisto, 1985. Print.
- Hutcheon, Linda. *The Politics of Postmodernism*. Lontoo: Routledge, 1989. Print.
- Häkkinen, Kaisa. "Elias Lönnrot kielimiehenä." *Lönnrotin hengessä*. Eds. Pekka Laaksonen & Ulla Piela. Kalevalaseuran vuosikirja 81. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2002. 123–135. Print.
- Ihonen, Maria. "Lastenfantasian luonne ja keinot." *Missä mennään? Kirjallisuuden lajeja ja ilmiöitä*. Eds. Kanerva Eskola, Antti Granlund & Markku Ihonen. Tampere: Tampereen yliopisto, 1998. 30–39. Print.
- Jetsu, Laura. "Kai se on sopiva, sellainen valkoinen arkku. Katsaus vainajan rituaaliseen varustamiseen." *Tradition edessä. Kirjoituksia perinteestä ja kulttuurista*. Eds. Kaisu Kortelainen & Sinikka Vakimo. Kultaneito I. Joensuu: Suomen Kansatietouden Tutkijain Seura, 1996. 207–220. Print.
- Karppi, Mikko. *Väinämöisen vyö*. Helsinki: Tammi, 2007. Print.
- Kontturi, Katja. *Ankkalinna – portti kahden maailman välillä. Don Rosan Disney-sarjakuvat postmodernina fantasiana*. Diss. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2014. Web. 4.11.2015.
- Kristeva, Julia. "Word, Dialogue, and Novel." *Desire in language. A Semiotic Approach to Literature and Art*. Oxford: Basil Blackwell, 1980. Print.
- Krohn, Kaarle. *Suomalaisten runojen uskonto*. Suomensuvun uskonnot 1. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1914. Print.

Laaksonen, Pekka. ”Sauna – aatetta ja kulttuuria.” *Suomalaisten symbolit*. Eds. Tero Halonen & Laura Aro. Jyväskylä: Atena, 2005. 136–139. Print.

Lehtolainen, Leena. ”Ritari ruosteisessa Toyotassa. Reijo Mäen Jussi Vares ja miehistyksen kliseet.” *Murha ei tunne rajoja*. Eds. Risto Raitio, Paula Arvas & Keijo Kettunen. Hyvinkää: Book Studio, 1997. 115–137. Print.

Leppälahti, Merja. ”Eläviä vainajia, muodonmuutoksia ja muita outoja tapauksia. Kansanperinne taipuu fantasiaksi.” *Elore* 2/2012. n. pag. Web. 4 November 2015.

- - -. Kotimaista tuonelamatkailua.” *Portti* 4/2006, 35–40. Print.

- - -. ”Le Kalevala dans la littérature finlandaise contemporaine.” *Le Fantastique et la science-fiction en Finlande et en Estonie*. Ed. Martin Carayol. Bibliothèque finno-ougrienne. Paris: L'Harmattan, 2012. 63–83. Print.

- - -. *Vahvaa väkeä. Kotimaisia uskomus- ja fantasiaolentoja*. Helsinki: Finn Lectura, 2012. Print.

Lyytikäinen, Pirjo. ”Palimpsestit ja kynnystekstit. Tekstien välisiä suhteita Gérard Genetten mukaan ja Ahon Papin rouvan intertekstuaalisuus.” *Intertekstuaalisuus. Suuntia ja sovelluksia*. Ed. Auli Viikari. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1991. 145–179. Print.

Lönnrot, Elias. *Kalevala*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1849. Web. 4 November 2015.

Makkonen, Anna. ”Onko intertekstuaalisuudella mitään rajaa?” *Intertekstuaalisuus. Suuntia ja sovelluksia*. Ed. Auli Viikari. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1991. 9–30. Print.

Malmio, Kristiina. ”Ketun kertomus. Kulttuurikoodeja, intertekstejä ja arkkitekstejä Hilja Valtosen romaanissa Älä nuolaise ennen kuin tipahtaa.” *Mitä tapahtuu todelle? Kirjallisuudentutkijain seuran vuosikirja* 49. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1996. 28–47. Print.

Nikolajeva, Maria. *The Magic Code. The use of magical patterns in fantasy for children*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International, 1988. Print.

Pentikäinen, Johanna. *Myytit ja myyttisyys Paavo Haavikon teoksissa Kaksikymmentä ja yksi, Rauta-aika ja Kullervon tarina*. Diss. Helsinki: Helsingin yliopisto, 2002. Print.

Pentikäinen, Juha. *Kalevalan maailma*. Helsinki: Yliopistopaino, 1989. Print.

Pitkäsalo, Eliisa. *Sankareita ja tarinoita. Kalevalaiset henkilöahmot Johanna Sinisalon romaanissa Sankarit*. Diss. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2009. Web. 4 November 2015.

Propp, Vladimir. *The Morphology of Folktale*. 1928. Austin: University of Texas Press, 2003. Print.

Saariluoma, Liisa. ”Johdanto: myytit klassisessa ja modernissa kirjallisuudessa.” *Keijujen kuningas ja musta Akhilleus. Myytit modernissa kirjallisuudessa*. Ed. Liisa Saariluoma. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2000. 8–57. Print.

Salo, Unto. "Ukkosenjumaluudet Suomen taivaalla." *Tuulen jäljillä*. Eds. Pekka Laaksonen & Sirkka-Liisa Mettomäki. Kalevalaseuran vuosikirja 77–78. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1999. 95–111. Print.

Siikala, Anna-Leena. *Suomalainen šamanismi. Mielikuvien historiaa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1999. Print.

- - -. "Kalevala myyttisenä historiana." *Kalevalan kulttuurihistoria*. Eds. Ulla Piela, Seppo Knuutila & Pekka Laaksonen. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2008. 296–329. Print.

- - -. "Kertomukset, kulttuurinen tieto ja kansanperinne." *Nykyajan sadut. Joukkoviestinnän kertomukset ja vastaanotto*. Ed. Juha Kytömäki. Helsinki: Gaudeamus ja Yleisradio, 1991. 47–81. Print.

Sullivan, C. W. III. "Folklore and Fantastic Literature." *Western Folklore* 4/2001, 279–296. Print.

Tarkka, Lotte. "Mielikuvitus, kansanruno ja tuonpuoleisesta puhuminen." *Elore* 1/2015. n. pag. Web. 4 November 2015.

- - -. *Rajarahvaan laulut. Tutkimus Vuokkiniemen kalevalamittaisesta runokulttuurista 1821–1921*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2005. Print.

Tieteen termipankki. Kirjallisuudentutkimus: kovaksikeitetty dekkari. [http://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus: kovaksikeitetty dekkari](http://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:_kovaksikeitetty_dekkari). Web. 14 October 2015.

Tolkien, J. R. R. "Saduista." *Puu ja lehti*. Trans. Vesa Sisättö. Helsinki: WSOY, 2002. Print.

Wienker-Piepho, Sabine. "Kansantarinat ja folklore fantasian maaperänä." *Fantasian monet maailmat*. Eds. Kristian Blomberg, Irma Hirsjärvi & Urpo Kovala. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 2004. 32–55. Print.

Zahorski, Kenneth J., and Boyer, Robert H. "The Secondary Worlds of High Fantasy." *The Aesthetics of Fantasy Literature and Art*. Ed. Roger C Schlobin. Notre Dame: University of Notre Dame Press and the Harvester Press, 1982. 56–81. Print.

Summary in English

In this article I discuss how mythical themes and ideas of *Kalevala* are used as fantasy in two novels (Harri V. Hietikko's *Roger Repo ja tuonen väki* (2005) and Mikko Karppi's *Väinämöisen vyö* (2007)). Both of these stories begin as detective stories, but turn into fantasy. In both of the books, the main character makes a journey from the realistic world to the lands of *Kalevala* and the dangerous Pohjola.

In fantasy, it is very common to put together various materials from different sources, and folklore is one of the most important sources of inspiration. Although *Kalevala* itself is not a collection of folklore as such, it contains folklore texts and ideas. In these novels, the connection with *Kalevala* is an important part of the plot and it is emphasised with several allusions.